

**КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»**

СХВАЛЕНО

Протокол Вченої ради КВНЗ
«Харківська академія неперервної
освіти»
№ 2 від 25.03.2026

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ КВНЗ «Харківська
академія неперервної освіти»
№ 19 від 26.03.2026

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

**тематичного спецкурсу
для практичних психологів та соціальних педагогів
закладів дошкільної та загальної середньої освіти на тему**

**«ВИКОРИСТАННЯ АРТМЕТОДІВ У ЗДІЙСНЕННІ
ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ»**

**«USE OF ART METHODS IN IMPLEMENTING PSYCHOSOCIAL
SUPPORT OF STUDENTS»**

РЕКОМЕНДОВАНО

Протокол засідання
кафедри освітнього
менеджменту та виховання
№ 3 від 20.03.2026

Харків – 2026

Розробники: Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти» (Замазій Ю.О., ст. викладач кафедри освітнього менеджменту та виховання (секція культури здоров'я, психології та інклюзивної освіти), доктор філософії).

Напрямок підвищення кваліфікації: розвиток професійної майстерності практичних психологів та соціальних педагогів закладів освіти щодо використання артметодів у здійсненні психосоціальної підтримки здобувачів освіти.

Розроблено на основі типових програм: Типова програма підвищення кваліфікації за цим напрямом відсутня. Авторська освітня програма.

Термін дії програми: з 01.01.2026 до 31.12.2030 року.

Рецензенти:

Заліська Оксана, ст. викладач секції «Нова українська школа» кафедри методики дошкільної та початкової освіти Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»; магістр педагогіки вищої школи, тренер за програмою «Психолого-педагогічна підтримка дітей, батьків та педагогів в умовах надзвичайної ситуації»;

Кондрацька Лариса, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Актуальність програми зумовлена сучасними викликами воєнного стану в Україні, оскільки з початку активних бойових дій на території України різко зросла потреба населення у психосоціальній підтримці.

Діти, що живуть та навчаються в часи війни потребують психологічної, соціально-педагогічної допомоги й підтримки, щоб пережити психологічну травму, спричинену війною, знайти способи адаптації до нових умов життя й подолання труднощів, запобігти розвитку проблем у сфері психічного здоров'я. Таку допомогу та підтримку можуть надавати працівники психологічної служби закладів освіти, які працюють відповідно до чинної нормативно-правової бази щодо діяльності працівників психологічної служби системи освіти. Підтримка психосоціального благополуччя здобувачів освіти є пріоритетним завданням фахівців психологічної служби, які використовують різні напрями роботи та інструменти в своїй діяльності.

Найбільш дієвими інструментами в роботі з дітьми є артметоди, які також вважаються одними з найм'якших і в той же час глибоких методів психологічного впливу. Творча діяльність дозволяє людині безпечно виражати емоції, усвідомлювати власні переживання та активізувати внутрішні ресурси особистості, сприяє зниженню емоційної напруги, відновленню внутрішніх ресурсів та формуванню позитивного емоційного стану. Артметоди застосовуються на етапі особистісного відновлення, підвищують рівень внутрішніх ресурсів, стабілізують позитивний емоційний стан та сприяють формуванню більш оптимістичного погляду на життя в умовах воєнного стану.

Саме тому усе більшої уваги працівників психологічної служби набуває використання артпрактик як засобу підтримки психоемоційного стану здобувачів освіти.

Відповідно, актуалізується потреба в підвищенні компетентності практичних психологів та соціальних педагогів як ключової ланки педагогічних працівників у здійсненні психосоціальної підтримки вихованців та здобувачів освіти.

Освітня програма тематичного спецкурсу спрямована на підвищення професійної майстерності практичних психологів і соціальних педагогів закладів освіти щодо використання артметодів в здійсненні психосоціальної підтримки здобувачів освіти.

Цільова група: практичні психологи та соціальні педагоги закладів дошкільної та загальної середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 6 годин / 0,2 кредиту ЄКТС:

- лекції – 1 год (16,7%);
- практико орієнтовані види роботи – 5 год (83,3%);

Особливості реалізації програми:

Тривалість програми – інтенсивна (1 тиждень).

Освітня програма «Використання артметодів у здійсненні психосоціальної підтримки здобувачів освіти» є частиною пролонгованої форми підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а саме, воркшопу для молодих фахівців психологічної служби за темою «Практики психосоціальної підтримки всіх учасників освітнього процесу». Освітня програма може реалізовуватися в очній та/або дистанційній формах навчання, залежно від організаційних можливостей закладу, потреб слухачів і безпекової ситуації в регіоні. Реалізація програми ґрунтується на поєднанні теоретичних занять і практико-орієнтованої форми роботи. Навчання передбачає активну взаємодію учасників освітнього процесу.

Науково-педагогічні та педагогічні працівники Харківської академії неперервної освіти можуть реалізовувати Програму повністю або частково (з можливістю змін до 30% змісту за умови дотримання державних вимог до підвищення кваліфікації педагогічних працівників). До викладання за програмою залучаються фахівці, які пройшли попереднє навчання за напрямом арттерапії.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (очна/дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення професійної майстерності практичних психологів і соціальних педагогів закладів освіти щодо використання артметодів в здійсненні психосоціальної підтримки здобувачів освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

- поглибити знання працівників психологічної служби щодо сучасних артметодів та розуміння їх значення як ресурсу самовираження, рефлексії та регуляції емоцій задля відновлення ментального здоров'я здобувачів освіти;
- розвивати навички фахівців психологічної служби здійснювати психосоціальну підтримку здобувачів освіти різних вікових категорій з використанням артметодів;
- формувати вміння створення продуктів творчості з подальшим їх використанням в практичній діяльності.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- надання психологічної допомоги за запитом та/або відповідно до виявленої потреби в такій допомозі (Г).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

За результатами навчання слухачі:

- поглиблюють знання щодо сучасних артметодів для надання психосоціальної підтримки вихованців та здобувачів освіти;

- сформують розуміння щодо значення артметодів, творчого простору як ресурсу самовираження, рефлексії та регуляції емоцій здобувачами освіти задля відновлення їх ментального здоров'я;
- розвинути навички здійснювати психосоціальну підтримку здобувачів освіти різних вікових категорій з використанням артметодів;
- сформують вміння слухачів створювати продукти творчості з подальшим їх використанням в своїй практичній діяльності.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації.

Оцінювання побудовано за принципами компетентнісного підходу на основі формувального оцінювання:

Формувальне оцінювання – проводиться протягом навчання і містить:

- спостереження за роботою слухачів на практичних заняттях;
- взаємооцінювання слухачами виконання практичних завдань;
- самооцінювання слухачами власної активності на практичних заняттях.

Учасники, які успішно пройшли навчання отримують свідоцтво про підвищення кваліфікації.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: свідоцтво про підвищення кваліфікації.

Вартість:

- визначається згідно з Переліком освітніх послуг КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» (<http://edu-post-diploma.kharkov.ua/> Публічна інформація / Фінансова діяльність).

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено поєднання теоретичної підготовки з активними, практико-орієнтованими формами навчальної діяльності, що спрямовані на формування та розвиток професійних компетентностей слухачів.

Зміст програми складається з 1 модуля та 4 взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 6 год, з них: 1 год – лекційне заняття, 5 год – практична робота.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичн і заняття	Самостій на робота	Контрол ьні заходи	Усього
Модуль 1. Артметоди як провідний інструмент для здійснення психосоціальної підтримки здобувачів освіти					
Тема 1. Психологічний та соціально-педагогічний супровід з використанням методів арттерапії	1				1
Тема 2. Артметоди в роботі з дошкільниками		1			1
Тема 3. Артметоди в роботі з молодшими школярами		2			2
Тема 4. Артметоди в роботі з підлітками		2			2
Разом за модулем	1	5			6
Усього	1	5			6

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. АРТМЕТОДИ ЯК ПРОВІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Тема 1. Психологічний та соціально-педагогічний супровід з використанням методів арттерапії

Артдільність як ресурс психологічного супроводу здобувачів освіти. Арттерапія як метод/технологія зцілення за допомогою творчості; спеціалізована форма психотерапії, заснована на мистецтві, образотворчій і творчій діяльності. Напрямки арттерапії: танцювально-рухова, бібліотерапія, казкотерапія, драмотерапія, кінотерапія, лялькотерапія, пісочна терапія та ін.

Складові частини арттерапевтичних занять: 1 – невербальна, творча, неструктурована, основним видом діяльності є сам процес творчості; 2 – вербальна інтерпретація створених зображень, асоціацій, емоцій і почуттів, що виникали в процесі роботи.

Тема 2. Артметоди в роботі з дошкільниками

Арттехніки, які навчають дітей основам комунікації та конструктивних форм поведінки; розвивають здібності адекватного сприйняття себе й оточуючих; усувають надмірне напруження, тривожність і бар'єри для продуктивних, конструктивних дій; регулюють соціальні взаємини дітей.

Техніки малювання олівцями, які сприяють подоланню імпульсивності й зниженню агресії. Техніки малювання фарбами на великих аркушах паперу пензликом, пальцями, долонями, що сприяють зниженню тривожності, оптимізації самооцінки. Арттерапевтичні техніки з використанням пластичних матеріалів.

Знайомство та відпрацювання технік. Створення продуктів творчості з подальшим їх обговоренням та інтерпретацією, індивідуальна арттерапевтична робота, робота в малих групах.

Тема 3. Артметоди в роботі з молодшими школярами

Методи психологічного та соціально-педагогічного впливу, які дозволяють обходити захисні механізми і непомітно для дитини показувати існуючі у неї проблеми. Артметоди як допомога здобувачам освіти в адаптації до школи, корекції взаємин в колективі та сім'ї, корекції страхів і рівня самооцінки. Артметоди, які навчають дітей основам комунікації та конструктивних форм поведінки; сприяють розвитку емоційного інтелекту та подоланню страхів через творчість (малювання, ліплення, казка, пісочна та глинотерапія).

Знайомство та відпрацювання технік. Створення продуктів творчості з подальшим їх обговоренням та інтерпретацією, індивідуальна арттерапевтична робота, робота в малих групах.

Тема 4. Артметоди в роботі з підлітками

Використання артметодів у корекційній роботі з підлітками, які мають проблеми емоційного характеру, в поведінці та спілкуванні: підвищену тривожність, агресивність, замкненість, сором'язливість, знижену самооцінку.

Артметоди для гармонізації психосоматичного стану підлітків, зняття психічної напруги і стресу, подолання тривожності і страхів, зниження агресії та імпульсивності: створення масок, колажів, робота з каракулями, малювання емоцій, робота з глиною. Символічне малювання.

Знайомство та відпрацювання технік. Створення продуктів творчості з подальшим їх обговоренням та інтерпретацією, індивідуальна арттерапевтична робота, робота в малих групах.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти» : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 24 лист. 2020 р. № 2425-20. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_psykholo_h.pdf (дата звернення 10.01.2026).
2. Про методичні рекомендації «Пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти України в 2025/2026 навчальному році» : лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 07.07.2025 № 21/08-586. – URL: <https://imzo.gov.ua/2025/07/07/lyst-imzo-vid-07-07-2025-21-08-586-pro-metodychni-rekomendatsii-priorytetni-napriamy-roboty-psykholohichnoi-sluzhby-u-systemi-osvity-ukrainy-v-2025-2026-navchal-nomu-rotsi/> (дата звернення: 10.01.2026).

Основна література

1. Арттерапія дітей у часи війни: методичний посібник/за заг. ред. О.Вознесенської, О. Луценко, М. Перун. – Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2023. – 118 с.

2. Вознесенська О.Л. Арт-терапія як засіб психосоціального відновлення особистості. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : [Зб. наук. праць] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка. № 3 (29). С. 40-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2015_4_7
3. Вознесенська О.Л. Можливості арт-терапії в подоланні психічної травми. Психологічна допомога особистості, що переживає наслідки травматичних подій : [зб. статей] / Ін-т соціальної та політичної; Представництво Польської академії наук у м. Києві ; Соціально-психологічний методичний реабілітаційний центр. Київ: Міленіум, 2015. С. 98-110.
4. Вознесенська О.Л. Ресурси арт-терапії на допомогу вимушеним переселенцям. Практичний посібник. Київ: Human Rights Foundation, 2015. 50 с.
5. Джерело педагогічних інновацій. Збереження ментального здоров'я всіх учасників освітнього процесу під час воєнного стану в Україні. – Випуск № 2 (50). – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2025. – 190 с. URL: <http://edu-post-diploma.kharkov.ua/?news=%d0%b4%d0%b6%d0%b5%d1%80%d0%b5%0%bb%d0%be-%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b0%d0%b3%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%87%d0%bd%d0%b8%d1%85-%d1%96%d0%bd%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%b9-%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba-7>
6. Енциклопедичний словник з арт-терапії / О. Л. Вознесенська, О. М. Скар, О. А. Бреусенко-Кузнецов, О. О. Деркач, Л. В. Мова та ін. ; за заг. наук. ред. О. Л. Вознесенської, О. М. Скар. – К. : Видавець ФОП Назаренко Т. В., 2017. – 312 с.
7. Ільченко І. С. Арт-терапія: навчальний посібник для студентів. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 150с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2195/1/Art-terapiya.pdf>.
8. Техніки підтримки. Збірка арттерапевтичних вправ: метод. посіб./Під редакцією Тетяни Курганської – Київ: 7БЦ, 2023. – 316 с.

Додаткова література

1. Арт-терапія в роботі психолога: інноваційні підходи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Кропивницький, 20-27 квітня 2021 року / уклад. Молчанова О.М.; за заг. ред. Жосана О.Е. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. – 150 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23138/1/tyutyunnuk_1.pdf
2. Бочкарьова С.В. Артметоди в роботі практичного психолога: теорія і практика. – Київ: Генеза, 2020.
3. Вакульчук Ю., Жуй С., Літвінова О. Арттерапія як метод корекції агресії підлітків в умовах воєнного стану. Простір арттерапії: вектори зцілення у часи війни: матеріали ХХІІ Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (21–23 березня 2025 р.) / [за наук. ред. О. Л. Вознесенської, Л. О. Подкоритової]. Київ: Талком, 2025. С. 13-16. URL: <https://ispp.org.ua/wpcontent/uploads/2025/03/art-therapy-space-22-proceedings-2025.pdf>
4. Вознесенська О.Л., Сидоркіна М.Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми: Практичний посібник. Київ: Золоті ворота, 2016. 198 с. Вид. 2е: випр. та доповн.
5. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч.1. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
6. Калька Н., Ковальчук З., Одинцова Г. Практикум з арт-терапії: навчально-методичний посібник. Ч.2. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 148с.
7. Мірошніченко О. А. Арт-технології : Навчально-методичний посібник / Уклад.: Олена Анатоліївна Мірошніченко. Житомир: ТОВ «Видавничий дім Бук-Друк», 2024. 180 с
8. Станішевська В. І. Арт-терапія : навчальний посібник / уклад. В. І. Станішевська. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2022. 172 с.

Електронні ресурси

1. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». URL: <https://www.howareu.com/>
2. Громадська організація «Ла Страда – Україна». Розділ «Бібліотека». URL: <https://la-strada.org.ua/biblioteka>
3. Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти». Розділ «Психологічний супровід та соціально-педагогічна робота». URL: <https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/>
4. Канал зв'язку для батьків дітей старшого дошкільного віку «Ефективна комунікація» URL: http://edu-post-diploma.kharkov.ua/?page_id=77564
5. Канал зв'язку з педагогами та батьками «Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу». URL: http://edu-post-diploma.kharkov.ua/?page_id=78990